

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Зорочкіної Тетяни Сергіївни
на дисертаційне дослідження Островерщенко Анни Петрівни
«Формування цифрової компетентності здобувачів фахової
передвищої освіти» на здобуття наукового ступеня доктора філософії
(PhD) за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань
01 Освіта/Педагогіка

Актуальність обраної теми та її зв'язок з відповідними планами галузей науки.

Умови цифрової трансформації суспільства зумовлюють зростання ролі цифрової компетентності як необхідної складової професійної підготовки майбутніх фахівців. Особливого значення це набуває у системі фахової передвищої освіти, яка поєднує базову академічну підготовку з формуванням практичних професійних умінь і забезпечує адаптацію здобувачів до сучасного ринку праці. Цифрова компетентність передбачає не лише володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, а й уміння критично оцінювати інформацію, безпечно працювати з даними та ефективно організовувати навчальну й професійну діяльність у цифровому середовищі. Водночас у практиці ЗФПО бракує цілісних моделей і методичного забезпечення її формування.

Актуальність проблеми посилюється в умовах воєнного стану, що вимагає від учасників освітнього процесу цифрової автономності, гнучкості та готовності до дистанційної взаємодії. Отже, розроблення науково обґрунтованих підходів до формування цифрової компетентності

здобувачів фахової передвищої освіти є важливим чинником підвищення якості їхньої професійної підготовки та конкурентоспроможності.

З огляду на це, дисертація **Острровершенко Анни Петрівни «Формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти»** є актуальною та доцільною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри практичної психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 3 від 25 вересня 2025 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. У роботі обґрунтовано актуальність розвитку цифрової компетентності як ключової складової професійної підготовки здобувачів ЗФПО. Розкрито зміст і структуру цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти, визначено її компоненти, критерії, показники та рівні сформованості. Обґрунтовано методологічні засади дослідження, що ґрунтуються на системному, компетентнісному, діяльнісному, особистісно орієнтованому та цифрово-інтегрованому підходах.

Розроблено авторську модель формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти, структуровану у вигляді шести взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретико-методологічного, змістово-компонентного, операційно-діяльнісного, блоку психолого-педагогічних умов і результативного. Модель характеризується концептуальною цілісністю, логічною узгодженістю структурних елементів та практичною спрямованістю, що забезпечує поетапне формування цифрової готовності здобувачів і органічну інтеграцію цифрових технологій у навчальну та професійно орієнтовану діяльність. Ключовим

механізмом реалізації моделі визначено систему інтерактивних завдань, спрямованих на розвиток умінь створення цифрового освітнього середовища, забезпечення інформаційної безпеки, дотримання цифрової етики, здійснення аналітичної діяльності, цифрової комунікації та професійної взаємодії з цифровими сервісами. Особливістю системи є поєднання етичного й комунікативного складників із професійно орієнтованими завданнями, що сприяє формуванню цифрової культури як невід'ємної складової майбутньої професійної діяльності фахівців сфери підприємництва та торгівлі.

Наукова новизна роботи. Аналіз дисертаційного дослідження Островершенко Анни Петрівни дозволяє стверджувати про незаперечність наукової новизни для педагогічного загалу, оскільки:

уперше:

– розроблено та експериментально перевірено ефективність моделі формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти, структурними складниками якої визначено психолого-педагогічні умови, що включають: створення цифрового освітнього середовища та використання інтерактивних технологій навчання; підготовку викладачів до роботи в умовах цифрової трансформації освіти; індивідуалізацію навчання шляхом побудови особистих освітніх траєкторій здобувачів; формування активного комунікаційного середовища, що стимулює співпрацю та колективну діяльність; забезпечення психологічного комфорту, подолання тривожності та створення позитивного емоційного досвіду використання цифрових технологій;

– розроблено та апробовано систему інтерактивних завдань і методичні рекомендації щодо їх використання у процесі формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти, що

забезпечує підвищення рівня її сформованості.

уточнено:

– сутність понять «цифрова компетентність здобувачів фахової передвищої освіти», «формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти» в контексті професійної підготовки в умовах цифрової трансформації освіти.

подальшого розвитку набули:

– положення щодо структури цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти (компоненти, критерії, показники та рівні сформованості);

– діагностичний інструментарій оцінювання рівня сформованості цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти;

– методичні підходи, засоби та форми організації освітнього процесу з використанням інтерактивних технологій у процесі формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні системи завдань для формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти та методичних рекомендацій для викладачів щодо їх використання в освітньому процесі.

Обраний дисертантом науково-категоріальний апарат відповідає змісту роботи. Об'єкт, предмет, сформульована мета, завдання дослідження є чіткими, виваженими, такими, що мають логічний і цілком обґрунтований характер.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**, а саме:

теоретичні – теоретичний аналіз і синтез інформації з різних наукових джерел для вивчення сучасного стану дослідження заявленої проблеми;

емпіричні – діагностичні (анкетування, діагностичні методики, тестування, опитування, бесіда, діалог, дискусія тощо); *обсерваційні* – психолого-педагогічне спостереження; *психолого-педагогічний експеримент* – констатувальний, формувальний та контрольний етапи для дослідження динаміки сформованості цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти;

математична статистика – кореляційний, кластерний, дисперсійний аналізи для встановлення статистичної значущості результатів дослідження, їхньої кількісно-якісної інтерпретації.

Широкий вибір методів дослідження логічно доповнюють один одного, що дозволило досягнути поставлених цілей і завдань. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність наукової траєкторії дослідження.

Експериментальна база дослідження. Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Київського фахового коледжу туризму та готельного господарства (від 24.08.2025 р. № 47-01-11), ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж КНУ імені Тараса Шевченка» (від 30.10.2025 р. № 133а/061), ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» (03.12.2025 р. № 428), ВСП «Економіко-правовий фаховий коледж Київського кооперативного інституту бізнесу і права» (18.11.2025 р. № 635), ВСП «Жовтоводський промисловий фаховий коледж ДНУ імені Олесея Гончара» (від 20.11.2025 р. № 361) та ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету» (10.10.2025 р. №22/25-1).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження

дисертанти забезпечується: адекватною і оптимальною дослідницькою методологією, системним аналізом теоретичного матеріалу; комплексним застосуванням якісних методів наукового пошуку; оптимальним терміном реалізації експериментальної роботи; оптимальним обсягом учасників експерименту; представницькою джерельною базою.

Дисертацію виконано на належному науковому рівні. **Острровершенко Анна Петрівна** володіє науковими засадами проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній актуальні інформаційні матеріали. Зміст анотації, поданої українською та англійською мовами, відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура дисертаційної роботи є логічною. Дисертант ґрунтовно й послідовно віддзеркалює логіку основних завдань наукового пошуку. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (з них третина іноземною мовою), додатків і викладена на 287 сторінках, із яких 230 сторінок основного тексту. Робота містить 16 таблиць, 27 рисунків та 24 додатки.

Дисертаційна праця системно організована: чітко окреслено її предмет і мету, забезпечено відповідність їм висновків, що логічно впливають із змісту основного тексту дисертації.

У **вступі** ретельно обґрунтовано актуальність теми дослідження, виявлено ступінь її вивченості, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, викладено методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, висвітлено дані щодо впровадження результатів дослідження, чітко показано особистий внесок автора, окреслено структуру дисертації.

У **першому розділі «Теоретичні основи формування цифрової компетентності здобувачів фахової перед вищої освіти»** здійснено ґрунтовний аналіз наукової літератури з проблеми формування цифрової

компетентності здобувача фахової передвищої освіти та розроблено авторське визначення цифрової компетентності здобувача ФПО. Структура авторського бачення включає технічний, когнітивний, комунікативний, соціальний та етичний виміри, які перебувають у взаємозв'язку та взаємодії. Особливістю цієї інтерпретації є поєднання універсальних положень міжнародних моделей із прикладною спрямованістю, характерною для коледжів. Дисертанткою доведено, що формування цифрової компетентності неможливе без цілісної системи психолого-педагогічних умов. Вони охоплюють не лише організаційно-методичні аспекти, але й соціально-психологічні та мотиваційні чинники, що визначають якість взаємодії між викладачем і студентом. До ключових умов належать: створення цифрового освітнього середовища, інтерактивність навчального процесу, професійна підготовка викладачів, забезпечення психологічного комфорту й безпеки, індивідуалізація освітньої діяльності та формування активного комунікаційного середовища.

У другому розділі **«Емпіричне дослідження сформованості цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти»** здобувачем представлено результати емпіричного дослідження стану сформованості цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти. Зокрема, результати констатувального етапу дослідження підтвердили, що цифрова компетентність студентів формується нерівномірно, а її розвиток зумовлюється комплексною взаємодією когнітивних, мотиваційних та ціннісних чинників.

У третьому розділі **«Характеристика процесу формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти»** дисертанткою здійснено комплексне обґрунтування, розроблення та експериментальну перевірку педагогічної моделі формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти, що включає

концептуальні засади, дидактичний інструментарій та аналітику практичних результатів її впровадження.

Заслугує на увагу запропонована автором система завдань як практико-орієнтований інструмент реалізації моделі. Система побудована на п'яти типах навчальної активності: мотиваційно-рефлексивні, інформаційно-практичні, аналітико-критичні, етико-комунікативні, презентаційно-оціночні.

Доказом ефективності виступають результати порівняльного аналізу результатів формувального педагогічного експерименту в контрольній та експериментальній групах. Отримані дані засвідчили суттєве зростання рівня сформованості цифрової компетентності саме в експериментальній групі, де реалізовано систему завдань відповідно до авторської моделі.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувача. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертантом. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Островершенко А.П., вважаємо доцільно висловити окремі зауваження та побажання.

1. У роботі використано сучасний науково-понятійний апарат, однак окремі дефініції, зокрема пов'язані з трактуванням поняття «цифрова компетентність здобувачів фахової передвищої освіти», доцільно було б супроводити коротким уточненням авторської інтерпретації для забезпечення більшої однозначності їх розуміння.

2. У тексті дисертації трапляються поодинокі стилістичні та редакційні неточності, зокрема в окремих формулюваннях теоретичних

положень першого розділу, які не впливають на зміст і результати дослідження, проте їх усунення сприяло б покращенню загального наукового викладу матеріалу.

3. Окремі положення теоретичного розділу, присвячені характеристиці структури цифрової компетентності та класифікації інтерактивних технологій, могли б бути подані більш узагальнено, зокрема у вигляді схем або таблиць, що підвищило б наочність і структурованість представленого матеріалу.

4. Практичний матеріал дисертації, представлений у другому розділі, характеризується значною прикладною цінністю. Водночас розширення кількості ілюстративних прикладів використання запропонованих завдань у різних освітніх ситуаціях могло б додатково посилити практичну спрямованість дослідження та можливості його впровадження в освітній процес закладів фахової передвищої освіти.

Зазначимо, що висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження **Острровершенко А.П.** та мають рекомендаційний характер.

Загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. плагіат відсутній.

Висновок. Даючи позитивну оцінку дослідження стверджуємо, що дисертаційна робота **«Формування цифрової компетентності здобувачів фахової передвищої освіти»** є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає

вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – **Островершенко Анна Петрівна** – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової і спеціальної освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Т. С. Зорочкіна

Підпис доктора педагогічних наук,
професора Т. С. Зорочкіної засвідчую.

Учений секретар

Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Л. О. Кібальник